

למישפטים באוניברסיטת ירושלים. באותו מחזור למד גם משה ניסים, שר-המישפטים. באמצע הלימודים, שאותם עשה איתן בעתודה האקדמית, החליט לעבור לשרות סדיר והתגייס לצה"ל. הוא שירת בחטיבת גיבעתי ובפיקוד הצפון.

כשהתחילה העיר אשדוד להיבנות, עברו לשם מרים ודב איתן. היא לימדה בבית ספר. הוא פתח פרקטיקה פרטית. בגיל 32, גיל צעיר מאוד, מונה איתן כשופט-שלום ונשלח לאילת. משם עבר לירושלים. היה סגן מנהל בתי-המישפט בארץ. כיהן בדרגת שופט-שלום ראשי בירושלים וברמלה וב-1978 התמנה כשופט בבית-המישפט המ-חוזי בבירה.

איתן היה שופט מופלא ויוצא-דופן, ועורכי-דין אהבו לנהל אצלו מישפטים. הוא היה מקורי ומפתיע. היה ידוע ששעות-העבודה שלו אינן מוגבלות, ואם נדרש, היה מאריך את ישיבות בית-המישפט גם לשעות הערב המאוחרות. כדי לסיים את הה-ליכים, הוא גם לא היה נמנע מלהעיר הערות עוקצניות לכל עבר. במקרים שזה היה דרוש.

זמן קצר לפני שפרש מתפקידו הובא לפני נאשם, שנידון פקיד-גביה של רשות השידור ואיים עליו. הפקיד היה במיקרה ערבי, והנאשם קילל אותו על רקע זה וכינה אותו במילים: "ערבי מלוכלך". כאשר דרש התובע להטיל על הנאשם עונש-מאסר, הסתפק השופט בקנס ובמאסר על-תנאי וציין בפסק-הדין: "איך אפשר לחרתני את הציבור מלקלל ערבים כאשר ראשי המדינה קוראים לערבים ג'וקס"ל? הוא התכוון לדבריו של רפאל איתן.

איתן פרש מכס-המישפט לפני שנתיים והוא אינו מצטער. הוא מדבר על הדברים באיפוק רב. מרים איתן, אשתו, מורה במיק-צועה, שהיא משוררת אשר הוציאה לאור שני ספרים, קצת יותר נסערת ממנו: "אצלנו אין כבוד לבן-אדם שמתפטר. אם אדם מתפטר, אז חושבים שיש לו מצפון לא נקי. שופטים דואגים לכיסא שלהם, כמו כולם פה, במדינה. כל אחד דואג לכיסא, למשכורת ולתנאים." מרים אמרה את הדב-רים באמצע הראיון, כשבעלה סיפר שריג-שותיהם של השופטים מתקשים עם הזמן וחלקם נשארים בכיסאם משום שאין להם ברירה.

חוג מכריז גם בתקופת היותו שופט. היה מורכב בעיקר מאנשים מן התחום הסיפ-רותי, חבריה של אשתו.

לזוג שתי בנות. כרמל (26), הלומדת קול-נוע בארצות-הברית, ורקפת (21), נבלנית הלומדת צילום בארצות-הברית. מרים ודב איתן גרים בדירה צנועה בירושלים.

לפני זמן קצר, אחרי מותו של מיכאל אלבין בעת חקירה במישטרה, כתב איתן מאמר קטן ובו הסביר את הסתייגותו משיטת המעצר עד תום ההליכים. מעניין היה לשמוע דעתו של שופט לשעבר, שפרש מתפקידו אחרי שערווה ציבורית.

■ ■ ■

● **למה חתמת על העצומה?**

כי חשבתי שמה שכתוב בה זאת האמת וזה מה שצריך להיות. נדמה לי שהיום זה כמעט קונסנוס של חלק גדול מהעם.

● **אתה חתמת על זה ביום ההפגנה של ה-400 אלף. כשהתמדת, ידעת שזה היה בזאת מהומה סביב החתימה שלך?**

בוודאי שלא.

● **לא חשבת, לא חששת?**

לא. אני אסביר גם למה, ראשית, אם תזכיר.

"לא שאפתי להיות שופט בבית-המישפט העליון, כי שם אין מגע ישיר עם העדים ועם הקהל"

בזמן ההוא התנועה ישרגבול לא היתה ידועה. ואף אני לא ידעתי שיש גבול איננה סיסמה גרידא. מאותה עצומה גם לא עלה שהמרוכב בסרבנות לשרת בלבנון. העצומה, על פניה, נראתה תמימה.

● **אבל לחתום על עצומה בזאת זו הזדהות פוליטית?**

נכון. זו הזדהות פוליטית שנעשתה מצידו לא כשופט. אם את רואה, גם לפי הטכסט, היא נחתמה כאיש-מילואים.

● **שופט יכול להיות לא-שופט?**

אני חושב שבמדינה שבה שופט יכול לשרת גם במילואים, אז הוא לא רק שופט. גם חברי-כנסת לא תמיד מצביעים לפי הקול של מיעולם. לכל אדם באשר הוא אדם ולא מכונה, יש זכות לפעול לפי מצפנו.

● **אבל שופטים במילואים משרתים כשופטים?**

אני, באותה תקופה, כבר לא שירת בבית הדין הצבאי. יכול להיות שלוא הייתי אז עדיין משרת במילואים כשופט צבאי, הייתי שוקל פעם נוספת אם לחתום.

● **זאת אומרת, שכאשר באת לחתום על העצומה לא היו לך היסוסים הקשורים בכך שאתה שופט?**

לא היו לי היסוסים של ממש. כי ראיתי את זה כדבר מובן מאליו, כשעומדת סוגיה כליכך חשובה — ואני ראיתי אותה אז כסוגיה מאוד חשובה — יכול להיות שצריך לדעת לבחור בין שני דברים. אני לא יודע אם באותו זמן עלה בדעתי, או לא עלה בדעתי, שזה עלול להיגדר.

● **יש שופטים אחרים שהשתתפו בהפגנה הזאת?**

אני לא זוכר שראיתי שופטים, אבל אני זוכר שראיתי גם עובדי-מדינה מסוגים שונים, וביניהם גם פרקליטים רבים מפרקליטות-המחוז.

● **אבל, בכל זאת, שופטים זה דבר אחר?**

אני לא יודע למה זה דבר אחר.

● **כי שופטים הם מורמנים מעם וצי ריכים להיות נקיים מכל דעה פוליטית וכל השתייכות מיעולגתית?**

אני לא רואה שהם נקיים מכל הבעת דעה פוליטית. גם אם זה לא נעשה בצורה של הבעת דיעה במפורש. שופטים רתים יושבים בבית המישפט בצורה שברור לכל אחד שהם רתים וכל אחד יודע את זה. אין איסור על שופטים להיות חברים במפלגות פוליטיות.

■ ■ ■

● **למה חתמת על העצומה?**

כי חשבתי שמה שכתוב בה זאת האמת וזה מה שצריך להיות. נדמה לי שהיום זה כמעט קונסנוס של חלק גדול מהעם.

איתן (משמאל) בסגן במילחמת ששת הימים כשחתמתי על עצומת "יש גבול". זו היתה זעקת-מחאה.

דב ומרים איתן השבע. כששופט בא למקום, הוא מרגיש שהוא מפריע לאנשים.

דב ומרים איתן בחתונתם. כשאנשים מתחילים להתלחש סביבך, זה לא נעים.

אם כבר אמרתי את זה אי פעם, אני הגעתי למסקנה כבר שנים אחדות לפני שפרשתי לגמלאות, שהאופי שלי לא בדיוק מתאים לש-בת כשופט. אני הייתי 17 שנים שופט, ואני חושב שכבר חמש שנים לפני שפרשתי הגעתי למסקנה שאני לא מסוגל להמשיך בניתוק הזה, בבדידות הזאת של להיות שופט, בצורך לשמור על איפוק מירבי, לא להביע את הדעות שלך.

זה מאוד הפריע לי בשנים האחרונות לפני שפרשתי, והעניין של הפרישה עמד אצלי על הפרק בשנים האחרונות.

● **אבל לא חתמת על העצומה בגלל שיקולי פרישה?**

לא. אבל אני התחלתי להיות שופט בגיל מאוד צעיר. בגיל 32.

● **רצית להיות שופט?**

רציתי מאוד להיות שופט.

● **למה?**

אני לא יודע, אולי מתוך זה שאני מחפש צדק, והאמנתי אז, כשהייתי בן 32, ואולי עוד קודם, כשגמרתי את הלימודים, שזה המקצוע שבו אתה יכול לעשות צדק ולמצוא את האמת וגם לעזור לבני-אדם. אז בנקודה של לעזור לבני-אדם זה נכון שאתה יכול. אבל בנושא של למצוא את הצדק הצורך ואת האמת הצרופה — אחרי כמה שנים אתה רואה שבשום שיטת מישפט זה לא תמיד אפשרי. אתה מגיע לצדק ולאמת כפי שהם מתבררים במישפט. עלי-פי הפרוצדורה המישפטית.

בציבור יש איזו דיעה מוטעית כאילו שופט יכול לעשות מה שהוא רוצה בתחום המישפט שבו הוא עוסק. זה כליכך לא נכון. אתה ככול במיסגרת של חוקים, שהם לפעמים קשים. חלו בשנים האחרונות, ב-10 השנים האחרונות, חלו שינויים רציניים בחקיקה אצלנו. בנושאים של דיני-ראיות, בקשר לעדויות, שמכניסים את בתי-המישפט כעצם למיטת-סדרים במישורים מסויי-מים. למשל, העניין הזה שהיום אפשר לקבוע גורלו של אדם על-פי הודעה שניתנה במישטרה. שזה שינוי מהותי בכל תפיסת-העולם. תפיסת העולם המשפטית שלנו היתה שבית-המישפט מכריע על-פי מה שהוא שומע בבית-המישפט.

ישנה כמובן עוד מיגבלה אחת, שהיא טיבעית אבל קשה, וזה התקרמיות של בית-המישפט העליון. ובנושא הזה, ואני מדבר על מישפטים

● **ואתה הושב שאו הוא יכול להיות שופט הוגן וניטראלי?**

אין לי ספק בזה. האם מישורו יעלה על דעתו שלשופטים אין ריעות פוליטיות?

● **לא, אבל זה לא אמור להתבטא בפסקי-הדין שלהם.**

בוודאי שלא.

■ ■ ■

● **נתקלת פעם במישפט שהיה לך קונפליקט עם הדעות הפוליטיות שלך?**

קשה לי לזכור אם הדעות הפוליטיות שלי גרמו לי לקונפליקט. כי בסופו של דבר אתה קובע את פסקי-הדין על סמך הראיות שאתה שומע משני הצדדים. אני לא זוכר שהדעות הפוליטיות שלי גרמו לי לקונפליקט. אגב, אני מתפלא שאת מתייחסת כליכך לדעות הפו-ליטיות, כאילו שזה ברור לך מה הדעות הפו-ליטיות שלי.

● **ברור לי שאתה לא בצד הימני של המפה הפוליטית.**

אני חבר מפלגת-העבודה, אחרי שעזבתי את בתי-המישפט. ולמעשה הדעות שלי תמיד היו

"אני חבר מיפלגת העבודה מאז שעזבתי את השיכונ. הדיעות שלי היו חמיד מרכזיות, פרט למילחמת-הלבנון"

מרכזיות, מלבד הנושא של מילחמת-לבנון. מעניין שהציאה מלבנון ומה שקדם לה והמסקנות של ועדת-החקירה, למעשה אישרו בדיוק את העמדות שלי לגבי המלחמה.

● **אתה מצטער בדיוק שחתמת על העצומה הזאת? היה איזה שלב שבו הצטערת?**

לא היה שום שלב שהצטערתי. אני לא יודע